

Особливості правового регулювання спадкування цифрових активів та інтелектуальної власності в умовах розвитку блокчейн-технологій

Вовк Марія Зіновіївна ¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.09.2024	Право	347.65:004.738.5:347.77

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13903131>

Анотація. Стаття присвячена дослідженню питання особливостей правового регулювання спадкування цифрових активів та інтелектуальної власності в умовах розвитку блокчейн-технологій. Зі швидким зростанням популярності цифрових активів та інтелектуальної власності постає нагальна потреба в правових механізмах їх регулювання, зокрема й права на спадкування. Для початку необхідно з'ясувати, що таке «блокчейн-технологія» і яке її практичне значення в цифровому просторі. Важливо дослідити, які саме цифрові активи та об'єкти інтелектуальної власності можуть бути успадковані. Окремо варто звернути увагу на механізм спадкування цих об'єктів в Україні.

Наукові дослідження засвідчують, що проблема спадкування цифрових активів для вітчизняного правового простору відносно нова, однак від цього не менш важлива. Цифрові активи це речі, які мають фінансову вагу (криптовалюти, токени, а також інші форми електронних цінностей), що активно функціонують в економічному просторі. Зі зростанням популярності таких активів постає питання, як ефективно їх передати спадкоємцям після смерті власника. Оскільки законодавство ще не адаптоване до реалій цифрової економіки, спадкоємці часто зіштовхуються з труднощами, пов'язаними з доступом до цих активів. Невизначеність у правовому регулюванні призводить до ризиків втрати значного капіталу.

Нині важливість правового регулювання спадкування цифрових активів та об'єктів інтелектуальної власності в умовах розширення блокчейн-технологій стає все більш очевидною. Блокчейн забезпечує прозорість, безпечність та децентралізацію, тим самим формуючи можливості для ефективного управління і передачі прав на цифрові активи. Проте відсутність чіткої правової бази ускладнює спадкування цих активів, і, як наслідок, може призвести до їх повної втрати. Зважаючи на це постає очевидне питання щодо необхідності розробки та впровадження відповідних законодавчих норм задля врегулювання цифрового спадкування. Цей процес допоможе забезпечити правову визначеність і захист прав спадкоємців у цифровому середовищі. Тільки шляхом створення комплексного правового механізму, що регулює спадкування цифрових активів і інтелектуальної власності, можна забезпечити ефективний захист прав власників та спадкоємців у новій цифровій економіці.

¹ кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, Львівський державний університет внутрішніх справ, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8740-8222>

Ключові слова: блокчей-технології, інтелектуальна власність, цифрові активи, криптовалюта, безпека даних, цифрова спадщина, спадкування.

Features of the legal regulation of the inheritance of digital assets and intellectual property in the conditions of the development of blockchain technologies

Annotation. The article is devoted to the study of the peculiarities of the legal regulation of the inheritance of digital assets and intellectual property in the context of the development of blockchain technologies. With the rapid growth in popularity of digital assets and intellectual property, there is an urgent need for legal mechanisms to regulate them, including inheritance rights. To begin with, it is necessary to find out what "blockchain technology" is and what is its practical meaning in the digital space. It is important to investigate exactly which digital assets and intellectual property may be inherited. Separately, it is worth paying attention to the mechanism of inheritance of these objects in Ukraine.

Scientific studies confirm that the problem of inheritance of digital assets is relatively new for the domestic legal space, but it is no less important. Digital assets are things that have financial weight (cryptocurrencies, tokens, as well as other forms of electronic values) that actively function in the economic space. With the growing popularity of such assets, the question arises of how to effectively transfer them to heirs after the death of the owner. As legislation is not yet adapted to the realities of the digital economy, heirs often face difficulties in accessing these assets. Uncertainty in legal regulation leads to risks of loss of significant capital.

Currently, the importance of legal regulation of the inheritance of digital assets and intellectual property objects in the context of the expansion of blockchain technologies is becoming more and more obvious. Blockchain provides transparency, security and decentralization, thereby creating opportunities for effective management and transfer of rights to digital assets. However, the lack of a clear legal basis complicates the inheritance of these assets, and, as a result, may lead to their complete loss. In view of this, an obvious question arises regarding the need to develop and implement relevant legislative norms for the regulation of digital inheritance. This process will help ensure legal certainty and protection of heirs' rights in the digital environment. Only by creating a comprehensive legal mechanism regulating the inheritance of digital assets and intellectual property can effective protection of the rights of owners and heirs be ensured in the new digital economy.

Keywords: blockchain technologies, intellectual property, digital assets, cryptocurrency, data security, digital heritage, inheritance.

Вступ

У сучасному світі зростання цифрових технологій призвело до появи нового типу активів – цифрових активів, а також до розвитку інтелектуальної власності в електронному форматі. Спадкування цифрових активів наразі є актуальним питанням, яке потребує правового врегулювання. Цифрові активи, такі як криптовалюти, токени, а також об'єкти інтелектуальної власності, зокрема авторські права на електронні твори, часто не мають чіткого правового підґрунтя, яке б цілком врегулювало це питання. Відсутність законодавчої бази створило нові виклики для спадкоємців, адже їм потрібно знати, як отримати доступ до цих активів та захистити свої права на них. Це питання є важливим як для окремих осіб, так і для правозахисників, що прагнуть знайти ефективні рішення у спадкуванні цифрових активів та об'єктів інтелектуальної власності в умовах нової цифрової епохи.

Особливості спадкування майна завжди було об'єктом дослідження, оскільки це фінансова стабільність спадкоємців. Якщо традиційне спадкування це вже опрацьована тема, а питання, які виникають в процесі традиційного спадкування чітко врегульовані,

то спадкування специфічного виду майна в умовах розвитку блокчейн-технологій для вітчизняного правового простору має чимало проблем, оскільки нині в державі існує не так багато випадків такого виду спадкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій представлений працями дослідників Є. О. Мічуріна [4], С. В. Ясечко [5], П. А. Дворнікова та Т. І. Бровченко [6], О. Калітенко [7], О. М. Тараненко [8], М. І. Пипяк та Ю. А. Кокарча [9], О. О. Дмитрик [10], А. С. Золотар [11], М. В. Дудар та А. В. Гончарова [12], К. М. Афанасьєва [13] та інші.

Метою даної статті є дослідження особливостей правового регулювання спадкування цифрових активів та інтелектуальної власності в умовах розвитку блокчейн-технологій.

Завдання статті полягають у визначенні головних проблем, які постають перед спадкоємцями у випадку спадкування цифрових активів та інтелектуальної власності, їх правового регулювання і нормативного застосування. Насамперед потрібно розібратися в особливостях функціонування «блокчейн-технології». Okремо варто проаналізувати вітчизняне законодавство, яким встановлено право на спадкування, окремо розкривши особливості спадкування цифрових активів та об'єктів інтелектуальної власності. Необхідно чітко визначити проблеми, з якими наразі зіштовхуються спадкодавці та спадкоємці, успадковуючи цей специфічний вид майна. Разом з тим, в ході дослідження варто звернути увагу на головні процеси, які дають змогу зберігати конфіденційні дані спадкодавця і можливість розкриття їх після його смерті. Okремо варто розкрити роль заповіту у спадкуванні цифрових активів та об'єктів інтелектуальної власності. В ході опрацьованого матеріалу постає потреба у підбитті підсумків дослідження та виокремлення основних шляхів врегулювання цього питання.

Результати

Від самого початку виникнення цифрових продуктів і появи об'єктів інтелектуальної власності в цифровому світі, постала гостра потреба в їх правовому регулюванні. Хоча об'єкти цифрового світу є нематеріальними об'єктами, однак це не зменшує їхньої ваги в економіці та в суспільстві. Зі зростанням використання цифрових технологій постають нові виклики, головним чином пов'язані із забезпеченням захисту прав авторів та власників цих об'єктів. Наявність чітких правових норм, які б регулювали використання, розподіл та спадкування цифрових активів, є критично важливим процесом, що сприяє запобіганню незаконному використанню та захисту від піратства. Без належного регулювання власники ризикують втратити контроль над своїми творами, що, в кінцевому результаті, може призвести до фінансових втрат і зменшення стимулу до творчості.

У випадку смерті власника цифрових активів вони по суті залишаються нічийними, оскільки механізм правового регулювання відносин спадкування щодо цього специфічного виду майна не вироблено, а отже є ризик назавжди втратити або самі цифрові активи чи об'єкти інтелектуальної власності, або ними заволодіють треті особи. З метою захисту важливо розробити ефективну правову основу, яка б враховувала особливості цифрового середовища й об'єктів інтелектуальної власності. Це дозволить забезпечити охорону прав інтелектуальної власності та сприятиме сталому розвитку цифрової економіки.

Об'єкти інтелектуальної власності та цифрові активи після свого створення мають десь зберігатися. Одним із найбільш ефективних рішень для їх збереження є використання блокчейн-технологій. Блокчейн забезпечує надійний, прозорий і безпечний підхід до зберігання даних, де інформація про цифрові активи та продукти інтелектуальної власності зберігається в зашифрованих блоках, які з'єднані у безперервний ланцюг. Ця технологія дозволяє забезпечити незмінність і цілісність

збережених даних, оскільки зміни або видалення інформації в одному з блоків вимагає зміни всіх подальших блоків, що практично неможливо без згоди всіх учасників мережі.

Блокчейн — це розподілена база даних, що використовується для зберігання різноманітної інформації, такої як транзакції та платежі. Усі дані в блокчейні представлені в цифровій формі та розподіляються між вузлами мережі. Це означає, що кожен комп'ютер у системі має власну копію даних, і навіть у випадку зламу деяких вузлів інформація залишається незмінною. Основна інновація блокчейну полягає у тому, що користувачам не потрібно покладатися на третю сторону під час здійснення транзакцій. Варто зазначити, що єдиної основної копії цієї технології немає. Кожен учасник мережі з комп'ютером, який сприяє роботі системи, отримує власну версію блокчейну. Багато людей вважають, що блокчейн і криптовалюта — це одне й те ж. Це, ймовірно, пов'язано з популярністю таких криптовалют, як Біткоїн і Ефіріум, які є одночасно як блокчейном, так і цифровими валютами [1].

Вітчизняний дослідник Є. О. Мічурін говорить, що проблематика дослідження цивільно-правового регулювання суспільних відносин у цифровому середовищі підсилена розвитком цих технологій і активним застосуванням в повсякденному житті людини. Варто наголосити на тому, що норми права, які б регулювали суспільні відносини у цифровому середовищі у вітчизняному правовому просторі – незначна частина. Так, у 2023 році Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) було доповнено статтею 179-1 ЦК України [2]. В результаті цього з'явилося нове поняття «цифрова річ». Відповідно до ст. 179-1 ЦК України цифрова річ це благо, що створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність [2]. Цифровою річчю є віртуальні активи, цифровий контент та інші блага, щодо яких застосовуються положення ч. 1 ст. 179-1 ЦК України [2]. Особливості правового режиму цифрових речей визначаються законодавством. До цифрових речей застосовуються положення ЦК України про речі, якщо інше не встановлено цим Кодексом, законом або не впливає із сутності цифрової речі.

Поява у сучасному праві цифрових об'єктів, як предметів цивільних прав, зумовлена кількома факторами. По-перше, діджиталізація як суспільне явище призвела до виникнення нематеріальних об'єктів, які мають майнову цінність. По-друге, ст. 179-1 ЦК України визначає поняття цифрового об'єкта [2]. По-третє, практика Європейського суду з прав людини свідчить, що норми, які стосуються права власності, охоплюють майно в найширшому сенсі, включаючи й об'єкти з майновою цінністю. Це пов'язано із закріпленням у Першому протоколі до Європейської конвенції з прав людини [3] права на мирне володіння своїм майном. Конвенція зазначає, що ніхто не може бути позбавлений свого майна, крім як в інтересах суспільства і на умовах, що визначені законом або загальними принципами міжнародного права.

Введення у цивільному праві поняття «цифрова річ» потребує подальшої юридичної відповідності праву на такі активи. Це включає абсолютні права, які визначають, кому належить даний об'єкт, а також відносні, зобов'язальні права, які регулюють цивільний обіг благ і їх перехід від однієї особи до іншої. Законодавче закріплення цифрових речей у ЦК України є успішним завдяки розумінню категорії «благо», до якого входить і поняття «цифрова річ». Відповідно до статті 179-1 ЦК України [2], цифрова річ визначається як благо, що створюється та існує виключно в цифровому середовищі та має майнову цінність [4, с. 117].

Зважаючи на те, що річ це певне майно, відповідно до ч. 1 ст. 316 ЦК України [2] правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Ч. 2 ст. 177 ЦК України [2] визначає, що об'єкти цивільних прав можуть існувати в цифровому середовищі, вона є нематеріальною. Однак попри нематеріальність річ має майнову цінність і є обороздатною. Відповідно до ч. 1 ст. 178 ЦК України [2] об'єкти цивільних прав

можуть вільно відчужуватися чи переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином, якщо вони не вилучені з цивільного обороту, або не обмежені в обороті, чи не є невід'ємними від фізичної, чи юридичної особи.

Коли виникає питання спадкування об'єктів інтелектуальної власності і цифрових активів, разом із цим постає й низка проблем, головним чином пов'язана із правовим врегулюванням цього питання. Вітчизняна дослідниця С. В. Ясечко говорить, що спадкування – це перехід прав і обов'язків спадкодавця до його спадкоємців. Сукупність цих прав та обов'язків і є спадщиною. Діджиталізація суспільних відносин призвела до розширення можливостей спадкування. У спадкову масу тепер може входити широкий спектр майнових прав, а також певні немайнові права. Однак держава залишається осторонь у питанні визначення правового режиму таких об'єктів під час регулювання спадкових правовідносин. На сучасному етапі спадкування таких активів можливе лише через судові рішення, а сам процес розгляду справи може бути складним і тривалим. У зв'язку з цим, альтернативним способом передачі доступу до цифрових активів може стати вміщення у заповіт інформації про логін і пароль від сховища, де містяться цифрові активи [5, с. 218].

Група дослідників П. А. Дворнікова і Т. І. Бровченко вказують на те, що на сьогодні жодна країна світу не має належного правового регулювання щодо успадкування цифрового майна. Сучасна юридична література проблеми електронного спадкування вивчає через призму спадкового права та захисту прав особистості. Питання доступу до цифрового майна також має практичне значення для спадкоємців. Термін «цифрова власність» охоплює об'єкти, що не мають фізичного існування та існують виключно в цифровому просторі, зокрема в Інтернеті.

В Україні, як і в інших країнах світу, рівень правового регулювання успадкування цифрової власності залишається низьким. Наразі деякі країни починають розробляти потенційні механізми правового врегулювання цього питання. Так, судові прецеденти, пов'язані з отриманням доступу до та успадкування цифрових активів, сприяли ухваленню законів у сфері цифрового спадкування в низці штатів США. Також був прийнятий загальний законопроект 2014 року, що регулює успадкування облікових записів померлих осіб у соціальних мережах, блогах і на веб-сайтах. Згідно з цими положеннями, спадкоємці можуть отримувати право власності на цифрове майно, що належало спадкодавцеві [6, с. 152].

Ще одна дослідниця О. Калітенко зазначає, що спадкування цифрових активів передбачає здійснення кількох етапів. На першому етапі має визначитися сукупність цифрових активів, які підлягають спадкуванню. Це означає, що для початку необхідно визначити, які саме цифрові об'єкти можуть входити до складу спадщини. Зокрема це й файли на комп'ютерах, електронні документи, фотографії, відеозаписи, акаунти в соціальних мережах, електронна пошта, віртуальні активи (віртуальна криптовалюта тощо). Загалом такий перелік може бути вичерпним, однак має містити основні складові (види) цифрових активів.

Наступним етапом є аналіз чинного законодавства щодо правового регулювання в країні, де проживає спадкодавець. Наразі в низці країн існують закони, які регулюють питання цифрового спадкування. В рамках цього спадкодавець повинен знати чіткі межі законодавства з правового регулювання питання спадщини.

Третій етап передбачає визначення волевиявлення спадкодавця. Особа, яка залишає спадщину, повинна чітко визначитися з основними вказівками після своєї смерті щодо такого виду спадщини. Це включає дані про спадкоємця (спадкоємців), рекомендації щодо використання або зберігання цифрових активів, необхідні паролі та інші засоби захисту об'єктів цифрової спадщини тощо.

Наступним кроком є вибір спеціалізованих сервісів для оформлення цифрової спадщини. Наразі деякі компанії та платформи пропонують спеціальні послуги для управління цифровою спадщиною. Наприклад, компанія Apple, починаючи з версій iOS 15.2, iPadOS 15.2 та macOS 12.1 формує умови для вирішення питання цифрового спадкування для власників своїх пристроїв. Сюди входить можливість призначити особу, яка отримує доступ до акаунтів після смерті власника, або навіть функцію автоматичного видалення певних даних у разі раптової смерті спадкоємця.

Для уникнення проблем у процесі реалізації цифрового спадкування та для забезпечення більшої гарантії прав учасників правовідносин, наступним кроком має бути складання окремого (можливо, цифрового) документа, що вирішує зазначені питання. Цифровий заповіт - це унікальний документ, що має особливу специфіку, враховуючи розвиток технологій та цифрових активів. Він дозволяє чітко визначити, як буде функціонувати цифрова спадщина після смерті особи. Це може включати вказівки щодо доступу до онлайн-акаунтів, цифрових активів, електронних документів та інших ресурсів. Цифровий заповіт містить інформацію про місце зберігання паролів та інших засобів доступу до цифрових активів, що значно спрощує процес складання заповіту для спадкоємців. Окрім цього, варто зазначити, що цифровий заповіт повинен регулярно оновлюватися, щоб відображати зміни в житті заповідача, включаючи нові активи, зміни у складі сім'ї чи інші важливі обставини. Особливістю цифрового заповіту є також його можливе оформлення у вигляді електронного документа, що підвищує його зручність та доступність. Однак важливо врахувати правові аспекти, адже законодавство різних країн може мати різні вимоги до оформлення та дійсності таких документів.

Життя людини швидкоплинне, а тому важливо не лише скласти «цифровий заповіт», а й регулярно оновлювати та переглядати умови, форми й документи, пов'язані з цифровим спадкуванням, особливо після важливих життєвих подій (юридичних фактів), таких як одруження, розлучення, народження дітей або смерть спадкоємця. Перспективи розвитку саморегулювання у сфері спадкових відносин мають низку сучасних проблем, пов'язаних із забезпеченням доступу до цифрових активів після смерті та збереженням цифрової спадщини [7, с. 39-40].

По суті нині в країні всі обов'язки, пов'язані зі спадкуванням цифрових активів та об'єктів інтелектуальної власності лягає на плечі спадкодавця (заповідача) та спадкоємця. На думку О. М. Тараненко передача прав інтелектуальної власності у спадщину є одним зі способів розпорядження майновими правами в цій сфері. За загальним правом, встановленим законодавцем, майнові права інтелектуальної власності переходять у спадок. Проте в науковій літературі та національному законодавстві існує багато дискусійних питань, пов'язаних зі спадкуванням цих прав. Варто також зазначити, що особисті немайнові права інтелектуальної власності не підлягають спадкуванню.

Розвиток діджиталізації та цифрових технологій питання спадкування прав на цифрові активи та об'єкти інтелектуальної власності винесли на перший план. Так, спадкування авторських прав на електронні твори або цифрові продукти потребує чіткої правової регламентації, задля забезпечення передачі майнових прав разом із доступом до відповідних цифрових ресурсів, а також врахування особливостей, пов'язаних із їх зберіганням та управлінням у цифровому середовищі [8, с. 331].

На думку М. І. Пипяк та Ю. А. Кокарча розвиток правових умов для цифрового спадкування визначається як воля особи в цифровому середовищі. Законодавчі зміни мають на меті визнати цифровий спадок як складову частину спадкового процесу та розробити нові дієві правові механізми, які б забезпечили визнання і виконання бажань особи стосовно її цифрових активів. Це також охоплює процедури судового врегулювання питань, пов'язаних із цифровим успадкуванням, а також визначення

правового статусу цифрових активів. Таким чином, створення чіткої правової бази в цій сфері є важливим для ефективного управління спадковими правами [9].

Досить уважно до питання спадкування цифрових активів підходить О. О. Дмитрик. Авторка наголошує, що цифрові активи правильніше розглядати як видове поняття, що становить собою певні цифрові об'єкти. Вони мають певну цінність, зберігаються у цифровій формі, а також підлягають обміну. Їх головними ознаками є:

- 1) електронний формат (відсутність фізичної матеріальності та збереження на певних цифрових пристроях);
- 2) їхня основа — сучасна технологія блокчейн (дозволяє функціонувати без централізованого контролю і посередників, тим самим сприяє децентралізації);
- 3) наявність криптографічного захисту (оскільки кожен актив має унікальний ключ для доступу);
- 4) анонімність і відносна безпека (власники цифрових активів можуть проводити анонімні транзакції без розкриття особистих даних);
- 5) відсутність посередників чи фінансових установ під час їх обігу;
- 6) різноманіття (цифрові активи використовуються для різних цілей, таких як інвестування, збереження вартості, проведення транзакцій, а також створення цифрових колекцій мистецтва та ігор, і включають віртуальні активи, криптовалюти (наприклад, Bitcoin, Ethereum), токени, NFT (невзаємозамінні токени), цифрові цінності, смарт-контракти та інші цифрові ресурси).

Що стосується віртуальних активів, то вони також існують у цифровому (електронному) вигляді, але зазвичай не мають прямого відображення реальної вартості або фінансової цінності в реальному світі. Головна відмінність між ними полягає в тому, що цифрові активи мають реальну фінансову цінність, їх можна обміняти на грошові кошти або інші активи, в той час, як віртуальні активи зазвичай є об'єктами віртуального середовища, їх можливо обмінювати лише в межах цього середовища [10, с. 250].

Думка авторів стосовно судового врегулювання спорів, пов'язаних зі спадкуванням цифрових активів ще раз доводить, що саме питання залишається надто складним і невизначеним. Золотар А. С. відзначає, що оскільки технологія blockchain спроможна гарантувати захист даних, він досить популярний для різних форм захисту інтелектуальної власності. Використання технології blockchain може забезпечити підвищення ефективності та автентичності у встановленні прав власності, зменшенні кількості підробок, ліцензуванні за допомогою розумних контрактів та реєстрації торгових марок.

Застосування технології blockchain у сфері захисту інтелектуальної власності є одним з пріоритетних напрямків як на світовій арені, так і для України. Наразі Україна ще не досягла значного розвитку у впровадженні blockchain-технологій. Це зумовлено, з-поміж іншого відсутністю адекватного правового регулювання у вітчизняному законодавстві щодо використання технології blockchain, створюючи низку практичних складнощів. Міжнародний досвід свідчить про те, що впровадження blockchain в галузі інтелектуальної власності є неминучим, оскільки ця технологія є однією із найефективніших інструментів для захисту прав споживачів. Адаптація blockchain до розвитку інтелектуальної власності є важливою умовою, оскільки з кожним днем стає важче захистити ці права в умовах швидкого розвитку інформаційних технологій. Таким чином, законодавцям варто як найшвидше звернути увагу на правове забезпечення використання blockchain-технологій у різних сферах суспільного життя, особливо у сфері інтелектуальної власності [11, с. 30].

Оскільки цифрові активи та об'єкти інтелектуальної власності приносять прибуток в державу, після того, як вони будуть успадковані, їх загальний зміст не зміститься, а для спадкоємця це стане ще одним джерелом доходу. Зважаючи на це важливо наразі

якнайшвидше врегулювати питання цифрових активів. Таке врегулювання не матиме ефективного результату без прийняття нормативно-правового акту, який би не лише визначав вичерпний перелік об'єктів ІТ та цифрових активів, але і їх подальшу долю (право розпорядження, зокрема й спадкування).

Вітчизняні дослідники М. В. Дудар та А. В. Гончарова зазначають, що можливість володіння, використання та розпорядження цифровими активами (криптовалютою) визначається наявністю у користувача номера спеціального електронного криптовалютного гаманця та пароля до нього. Номер гаманця та ключ доступу можуть зберігатися на розсуд кожного користувача, наприклад, у пам'яті, на паперових носіях або в електронному форматі. Внаслідок цього доступ до криптовалютного гаманця є виключним для осіб, які мають відповідний пароль, що забезпечує рівень конфіденційності та безпеки активів. Така валюта як Bitcoin зберігається в електронних гаманцях, захищених «публічним ключем» – випадковим набором символів. Цей ключ зберігається у відкритому доступі та використовується як адреса для відправлення та отримання криптовалюти. Натомість «приватний ключ» дає користувачеві виключний доступ до його накопичень у гаманці. У випадку, якщо власник Bitcoin помирає і не залишає кому-небудь свій приватний ключ, його спадкоємці не зможуть отримати доступ до активів. Таким чином, на думку авторів, одним із можливих способів спадкування є створення письмових копій приватних ключів власниками таких гаманців для запобігання втрати криптовалюти, інших цифрових активів та об'єктів інтелектуальної власності. Список приватних ключів може бути наданий довіреним особам або зазначений у заповіті. Зважаючи на це найбільш цікавих способів зберігання ключа та передачі його спадкоємцям є зашифроване електронне сховище даних, що ґрунтується на технології блокчейн [12, с. 169].

Інший дослідник К. М. Афанасьєв технологію блокчейн визначає як специфічний метод зберігання даних, що проявляється у вигляді цифрового реєстру транзакцій, угод чи контрактів. Головною перевагою цієї технології є те, що реєстр не зберігається в єдиному місці; він розподілений серед низки комп'ютерів, які налічують сотні й тисячі одиниць по всьому світу. Оскільки блокчейн являє собою велику базу даних, розташовану в мережі та доступну великій кількості користувачів, всі дані вносяться до бази виключно за згодою цих користувачів. Інформацію, що була записана, неможливо змінити чи видалити. Ця система дозволяє зберігати фінансові кошти та важливі документи, відстежувати виконання угод і операцій, а також здійснювати грошові транзакції без наявності посередників. Варто зазначити, що блокчейн повністю усуває можливість втручання державних органів у процес взаємодії користувачів у мережі [13, с. 16].

Оскільки нині вітчизняне законодавство не містить нормативно-правового документу, яким би визначалася процедура спадкування цифрових активів, спадкодавцю можна вирішити це питання, скориставшись банківською коміркою, залишивши в ній номер гаманця криптовалюти та ключ від сховища, де знаходяться цифрові активи або об'єкти інтелектуальної власності. Наразі лише так можливо в законному порядку зберігати дані. Так, власник залишає вказівку щодо передачі даних, які зберігаються в банківській комірці третім особам за певних умов (до прикладу у разі смерті). Відповідно до п. 1 ст. 1228 ЦК України [2] вкладник має право розпорядження вкладом у банку або іншій фінансовій установі на випадок своєї смерті, склавши заповіт чи зробивши відповідне розпорядження. Це ще раз підтверджує, що заповіт наразі це одна з перепусток, куди можна вмістити інформацію про паролі, коди та іншу конфіденційну інформацію, яка може допомогти спадкоємцям скористатися цифровими активами та об'єктами інтелектуальної власності.

Отже, опрацювавши наукові дослідження ми дійшли висновку, що власники криптогаманців можуть створити письмові копії своїх приватних ключів та інформації

про номер гаманця. Це дозволить спадкоємцям отримати доступ до криптовалюти в разі смерті власника. Важливо, щоб ці копії зберігалися в безпечному місці, оскільки втрата приватного ключа означає втрату доступу до криптовалюти. Щоб мінімізувати таку ситуацію важливо вказати в документі, кому і як будуть передані ці дані, задля уникнення будь-яких проблем, головним чином пов'язаних із такою втратою.

Ще одним способом є зберігання цифрових активів у зашифрованому сховищі електронних даних, заснованого на технології блокчейн. Використання цих сховищ дозволяють безпечно зберігати особисті ключі. Це найбільш оптимальний варіант, що підходить для сучасного світу, оскільки забезпечує додатковий рівень безпеки та конфіденційності. У разі відкриття спадщини спочатку необхідно надати спадкоємцям доступ до цього зашифрованого сховища, що має на увазі надання певної інформації або паролів.

Третім способом, який сприяє спадкуванню цифрових активів є збереження номеру криптовалютного гаманця, приватного ключа, об'єктів інтелектуальної власності у банківській комірці. Це один із дієвих варіантів передачі інформації до сховища у зашифрованому вигляді. Важливо зазначити, що в такому разі власник має надати чіткі вказівки щодо передачі цих даних третім особам, наприклад у разі смерті. Цей варіант забезпечує фізичний контроль над інформацією і допомагає спадкоємцям отримати доступ до активів у визначений спосіб.

Висновки

Дослідивши обране питання і впевнившись у його значущості варто відзначити, що оскільки поява й використання цифрових активів та об'єктів інтелектуальної власності з кожним днем зростає, держава має знайти ефективні рішення для правового регулювання цього питання. Чітке законодавче забезпечення спадкуванню криптовалют дозволить розв'язати низку проблем, які зараз існують у цій сфері. Наявність законопроектів, які б враховували аспекти спадкуванню цифрових активів, можуть забезпечити правову впевненість як для спадкоємців, так і для власників криптовалют та інших цифрових активів. Створення сприятливого правового середовища для спадкуванню криптовалют не лише покращить захист прав власників, але й допоможе в розвитку інновацій у фінансовій сфері, заохочуючи людей до інвестування в цифрові активи.

Спадкування цифрових активів у сучасному просторі є важливою темою, що набуває дедалі більшої актуальності в умовах розширення цифрових технологій та зростання використання криптовалют, токенів та інших нематеріальних об'єктів. Переваги такого спадкування полягають у можливості передати цифрові ресурси, які мають значну фінансову вартість, а також у забезпеченні доступу до нових форм активів, які не прив'язані до традиційних матеріальних об'єктів.

Проте, існують і суттєві недоліки, серед яких відсутність чіткої правової регламентації спадкуванню цифрових активів у багатьох країнах, зокрема в Україні. Це породжує невизначеність для спадкоємців і небажання займатися подальшим розвитком фінансово-привабливої діяльності. Багато цифрових активів захищені паролями і приватними ключами, і якщо ці дані не були передані спадкоємцям, доступ до них буде втрачено.

Серед викликів, з якими стикаються спадкоємці, можна виділити складність у належному оформленні прав на цифрові активи, а також необхідність вести детальний облік паролів та інших засобів доступу. Врахування цих аспектів є важливим кроком для забезпечення безперервного доступу до цифрової спадщини.

Отже, хоча спадкування цифрових активів відкриває нові можливості, воно також потребує належного правового забезпечення та готовності спадкоємців брати участь у вирішенні цього питання. Для максимальної ефективності важливо продовжувати

наукові дослідження, впроваджувати законодавчі зміни, інформувати суспільство про необхідність безпечного управління цифровими ресурсами задля продовження цифровізації суспільства і розвитку цієї галузі. Безпечне і правове поле є ще одним базисним елементом, який впливає на розвиток цифрового суспільства і цифрової економіки загалом.

Список використаних джерел

1. Що таке блокчейн. 2023. URL: <https://ws.exchange/uk/blog/what-is-blockchain>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відом. Верхов. Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.
3. Перший протокол до Європейської конвенції від 20.03.1952 URL: http://consultant.parus.ua/?doc=00DQNE623D#google_vignette
4. Мічурін Є. О. Цивільно-правове регулювання суспільних відносин у цифровому середовищі. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право», Випуск 36, 2023. С. 115-121. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/download/22733/21366/>
5. Ясечко С. В. Цифровий спадок в епоху діджиталізації. Проблеми цивільного права та процесу: тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 97-й річниці від дня народження О.А. Пушкіна (Харків, 20.05.2022) С. 218 – 221. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d23add47-cfb1-484f-ae8f-30d0311c7b43/content>
6. Дворнікова П. А., Бровченко Т. І. Сучасний стан правового регулювання спадкування у спадкування акаунтів у соціальних мережах. Юридичний науковий електронний журнал. №10. 2022. С. 151-153. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/34.pdf
7. Калітенко О. Саморегулювання в сфері цифрового спадкування: окремі аспекти. Юридичний вісник, №4, 2023. С. 38-44. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2023/5.pdf
8. Тараненко О. М. Особливості спадкування авторських прав. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, №. 82. Ч. 1. 2024. С. 328-334. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/304070/296068>
9. Пипяк М. І., Кокарча Ю. А. Етичні та правові виклики цифрового безсмертя: межі автономії ідентичності в цифрову епоху. Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, №2 (102), 2023. URL: <https://luhbulletin.dnuvs.ukr.education/index.php/main/article/download/116/109/220>
10. Дмитрик О. О. Віртуальні активи і цифрові активи: до питання про співвідношення понять. Право та інноваційне суспільство. №2 (17). 2021. С. 248-254. URL: <https://apir.org.ua/index.php/lais/article/view/403/353>
11. Золотар А. С. Використання технологій Blockchain для покращення захисту інтелектуальної власності в Україні. Правовий часопис Донбасу. №3 (80), 2022. С. 27-32. URL: <https://ljd.dnuvs.ukr.education/index.php/ljd/article/view/178/161>
12. Дудар М. В., Гончарова А. В. Криптовалюта: проблемні аспекти та способи спадкування. Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 18 – 19 травня 2018). С. 169-172. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/231760414.pdf#page=169>
13. Афанасьєв К. М. Блокчейн-технологія як інструмент вдосконалення механізму фінансування малого та середнього бізнесу в Україні. Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні: матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23–24 трав. 2017 р.). Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. С. 16-19.